

Krystyna Leszczewska

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży

REGIONALNY WYMIAR PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Streszczenie: W artykule przedstawiono podstawowe czynniki determinujące rozwój przedsiębiorczości w regionach: ekonomiczne, kulturowe, organizacyjne i instytucjonalne. Omówiono teorie rozwoju regionalnego, które objaśniają możliwości aktywizacji przedsiębiorczości w regionach i bariery hamujące ten rozwój. Na podstawie danych statystycznych zobrazowano zróżnicowania międzyregionalne w Polsce w zakresie przedsiębiorczości, wskazano korelacje między poziomem rozwoju gospodarczego regionów a poziomem rozwoju przedsiębiorczości. W podsumowaniu sformułowano wnioski z przeprowadzonej analizy.

Słowa kluczowe: region, przedsiębiorczość, zróżnicowanie, rozwój regionalny

1. Wstęp

Przedsiębiorczość jako zjawisko społeczno-ekonomiczne jest obszarem licznych badań. Analizy naukowe i obserwacje wskazują, że indywidualna zaradność przekształca się w działalność gospodarczą tylko w sprzyjających warunkach instytucjonalnych. W dużej mierze warunki te tworzą władze publiczne. Czynniki kulturowe, organizacyjne i instytucjonalne wskazywane są współcześnie w literaturze przedmiotu jako podstawowe czynniki przedsiębiorczości w regionach. Celem artykułu jest wskazanie determinant rozwoju przedsiębiorczości w regionach, omówienie teorii rozwoju regionalnego, które objaśniają możliwości aktywizacji przedsiębiorczości w regionach i bariery hamujące ten rozwój oraz przedstawienie zróżnicowań międzyregionalnych w Polsce w zakresie przedsiębiorczości.

2. Region – ujęcie teoretyczne

Przegląd literatury przedmiotu i próba analizy pojęcia region wskazują na wielowymiarowość tej kategorii. W dyskursie naukowym pojęcie region najczęściej używane jest przez geografów, historyków, ekonomistów i socjologów. W latach 90. XX w. tzw. kwestia regionalna stała się jednym ze znaczących wątków w badaniach ekonomicznych w Europie. Pojawiło się w tym okresie wiele koncepcji teoretycznych i strategii działań, które proponowały nowe definicje i formuły regionu, uwypuklały znaczenie i rolę regionów w procesach politycznych, gospodarczych i kulturowych

zachodzących we współczesnym świecie. W pojęciu regionu często wpisane są cechy, które służą jako zwyczajowe kryteria empirycznej delimitacji tej formy przestrzennej w ramach poszczególnych dyscyplin. Są to przede wszystkim¹:

- kryteria fizjograficzne (np. topografia, klimat);
- kryteria kulturowe (np. język, tożsamość);
- kryteria instytucjonalne (np. organizacja polityczna, struktura administracyjna);
- kryteria funkcjonalne (np. powiązania produkcyjno-handlowe, komunikacyjno-transportowe).

Brak jest powszechnie akceptowanych i jednoznacznych kryteriów delimitacji regionów. Wśród pojawiających się w literaturze przedmiotu różnorodnych podejść do definiowania regionu wskazać można koncepcję analityczną i przedmiotową². Koncepcja analityczna ujmuje region jako jednorodny obszar występowania pewnej cechy lub zespołu cech istotnych z punktu widzenia założeń problemu badawczego. Koncepcja przedmiotowa traktuje region jako realny obiekt społeczny lub składnik rzeczywistości społecznej, w postaci pewnej całości wyodrębnionej przestrzennie. W tym ujęciu opisuje się region jako jednostkę terytorialną, ukształtowaną instytucjonalnie w toku rozwoju społecznego. W ujęciu systemowym region należy postrzegać jako dynamiczny system obejmujący społeczeństwo, gospodarkę i środowisko, gdzie przebiegają złożone relacje pomiędzy poszczególnymi jego elementami³.

W naukach ekonomicznych region wyodrębniany jest na podstawie cech związanych z działalnością człowieka. Klasyfikacji dokonuje się poprzez rozróżnienie specyfiki gospodarowania oraz na podstawie analizy zależności ekonomicznych, jakie mają miejsce na danym obszarze⁴. Identyfikacja regionów powinna być dokonywana na podstawie obiektywnie występujących więzi na różnych płaszczyznach, które nie zawsze odpowiadają wyznaczonym podziałom terytorialnym. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że powinna występować daleko idąca zbieżność między podziałem administracyjnym a obiektywnie występującymi regionami ekonomicznymi⁵. W ujęciu czasowym można dostrzegać istotne relacje między podziałem administracyjnym kraju a obiektywnie kształtującymi się w gospodarce regionami. Funkcjonowanie – szczególnie w długim okresie – określonej jednostki podziału administracyjnego nadaje jej niektóre cechy regionu gospo-

¹ A. Gąsior-Niemiec, *Polskie regiony (1999–2009) – studium z perspektywy socjologii pragmatycznej*, Rzeszów–Warszawa 2009, s. 12.

² Z. Chojnicki, *Region w ujęciu geograficzno-systemowym*, w: *Podstawy regionalizacji geograficznej*, red. T. Czyż, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1996, s. 8–10.

³ Z. Przygodzki, *Teoretyczne podstawy rozwoju regionalnego i lokalnego*, w: *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, red. J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, CeDeWu, Warszawa 2007, s. 41–42.

⁴ K. Tomaszewski, *Regiony w procesie integracji europejskiej*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Kraków 2007, s. 14.

⁵ T. Kudłacz, *Programowanie rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 81.

darczego. Jednakże, wydaje się, że zależność powinna być odwrotna. To nie działalność planistyczno-administracyjna winna nadawać dowolnie wyodrębnionym obszarom cechy regionów, lecz istniejące lub kształtujące się regiony powinny być podstawą racjonalnego podziału administracyjnego. W niniejszym artykule przedmiotem analizy będą regiony w ujęciu administracyjnym⁶.

3. Uwarunkowania przedsiębiorczości – aspekt regionalny

Uogólniając występujące w literaturze przedmiotu określenia przedsiębiorczości można przyjąć, że przedsiębiorczość to postawa lub proces. Jako postawa, przedsiębiorczość jest cechą jednostek ludzkich, określonym sposobem postępowania uwidaczniającym takie predyspozycje i zachowania jednostek, jak: skłonność do podejmowania ryzyka, gotowość do przyswajania nowej wiedzy, niespokojny i poszukiwawczy umysł oraz zdolność obserwacji środowiska i zauważania rzeczy wymagających zmiany⁷. Przedsiębiorczość jako proces polega na powstawaniu i rozwoju podmiotów gospodarczych⁸.

Próby klasyfikacji i opisu podstawowych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości podejmowane przez wielu autorów można uogólnić do dwóch kategorii czynników: wewnętrznych (podmiotowych) i zewnętrznych (przedmiotowych). Uwarunkowania wewnętrzne ogniskują się wokół cech indywidualnych, osobowych, wyznaniowych oraz systemów wartości. Uwarunkowania zewnętrzne: ekonomiczno-polityczne, prawne, kulturowe, instytucjonalne stwarzają szanse ujawnienia się predyspozycji przedsiębiorczych.

Potencjał przedsiębiorczości nie jest w społeczeństwie wielkością stałą. Obserwacje gospodarek i badania naukowe wskazują, że rozwój przedsiębiorczości uzależniony jest od określonych uwarunkowań w makrootoczeniu, uwarunkowań indywidualnych i organizacyjnych. Uwarunkowania w makrootoczeniu to czynniki polityczne, prawne, kulturowe, ekonomiczne i społeczne sprzyjające działaniom przedsiębiorczym bądź je utrudniające. Uwarunkowania indywidualne odnoszą się do różnic psychologicznych jednostek – osoby przedsiębiorcze cechują się wyższą niż inne potrzebą osiągnięć. Uwarunkowania organizacyjne występują, gdy w przedsiębiorstwach kształtowane jest środowisko przychylne dla twórczych pracowników i ich pomysłów. Instytucjonalny przejaw przedsiębiorczości stanowi

⁶ Jako regiony traktowane są województwa. Podyktowane jest to dostępnością danych statystycznych w układzie województw do analizy w dalszej części pracy.

⁷ F. Kapusta, *Przedsiębiorczość. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Forum Naukowe, Poznań–Wrocław 2006, s. 19–20; R. Sobiecki, *Przedsiębiorca – przedsiębiorstwo – przedsiębiorczość*, w: *Przedsiębiorczość. Jak założyć i prowadzić własną firmę?*, red. H. Godlewska-Majkowska, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2009, s. 17.

⁸ W. Dyduch, *Pomiar przedsiębiorczości organizacyjnej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2008, s. 18.

podejmowanie samodzielnej działalności gospodarczej. Rezultat, jakim jest utworzenie firmy, musi być poprzedzony myśleniem przedsiębiorczym wyrażającym się ciekawością, potrzebą poznania i działania. Wiąże się on także z niezadowoleniem ze stanu istniejącego i poszukiwaniem możliwości zmian. Ten sposób myślenia upowszechnia się pod wpływem sprzyjających okoliczności: oddziaływania dobrego przykładu, optymizmu społecznego, szczególnych okazji, a czasem przymusu życiowego. Realizacja pomysłów przedsiębiorczych wymaga odpowiedniej wiedzy, umiejętności i dostępu do zasobów.

Interesujące dane na ten temat przyniosły badania przeprowadzone w 34 krajach świata przez *Global Entrepreneurship Monitor*. Wskazują one, że narodowy poziom przedsiębiorczości (mierzony stosunkiem liczby ludności czynnej zawodowo do liczby małych firm) jest silnie skorelowany z poziomem PKB na 1 mieszkańca. W krajach o niskim poziomie PKB stopa przedsiębiorczości jest relatywnie wysoka, głównie ze względu na presję ekonomiczną związaną z bezrobociem i ograniczonymi możliwościami zatrudnienia poza rolnictwem. Wyniki badań wskazują także na inną istotną zależność: im więcej ingerencji i regulacji państwa w dziedzinie gospodarki i stosunków pracy, tym niższy poziom przedsiębiorczości w kraju. Wyliczona przez *Global Entrepreneurship Monitor* stopa przedsiębiorczości dla Polski w 2004 r. wyniosła 8,8%, przy średniej dla wszystkich 34 krajów objętych badaniem – 9,3%. Biorąc pod uwagę kraje europejskie znajdujemy się pod tym względem w ścisłej czołówce⁹.

Wśród badaczy przedsiębiorczości coraz powszechniej pojawiają się poglądy, że do tego, by społeczeństwo było przedsiębiorcze, nie wystarczą odpowiednie uregulowania prawne, dostęp do technologii i środków na finansowanie działalności. Nieodczowny jest odpowiedni grunt kulturowy, który pozwoli ludziom wykorzystywać szansę¹⁰. Do najistotniejszych czynników kulturowych wpływających na kreowanie postaw przedsiębiorczych zaliczyć należy: wartości religijne, tradycje historyczne, przemiany społeczne, postrzeganie gospodarki i przedsiębiorców, postrzeganie prawa, autorytety, stereotypy, wartości i wzory regulujące zachowania w pracy. Czynniki kulturowe, choć zmieniają się, mają charakter bardziej trwały od uwarunkowań prawnych i gospodarczych. Można przypuszczać, że w dłuższym okresie to one stanowiąc będą ważną barierę rozwoju przedsiębiorczości (lub czynnik ów rozwój pobudzający).

Poszukiwanie determinant rozwoju przedsiębiorczości w regionach powadzi do wyodrębnienia czterech grup czynników:

1. naturalnych,
2. ekonomicznych,

⁹ J. Cieślak, *Przedsiębiorczość dla ambitnych. Jak uruchomić własny biznes*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 28.

¹⁰ B. Glinka, *Przedsiębiorczość i kultura w Polsce*, w: *Współczesne problemy socjologii organizacji i zarządzania*, red. B. Glinka i K. Konecki, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006, s. 25–40.

3. społecznych, w tym demograficznych,
4. organizacyjnych i instytucjonalnych.

Czynniki naturalne określają fizyczne możliwości powstawania i funkcjonowania przedsiębiorstw. Wśród nich należy wskazać: ilość obszarów prawnie chronionych w regionie uniemożliwiających lub ograniczających możliwości prowadzenia działalności gospodarczej i ilość wolnych przestrzeni dla lokalizacji nowych przedsięwzięć. Czynniki ekonomiczne stanowiące zazwyczaj podstawę dla podejmowania decyzji o utworzeniu przedsiębiorstwa w danym regionie, to przede wszystkim: stan infrastruktury technicznej, dostępność wsparcia finansowego dla prowadzących działalność gospodarczą, w tym kredytu, zasobność miejscowego kapitału prywatnego, „koszty założycielskie” działalności gospodarczej (dostępność i stan zagospodarowania potencjalnych miejsc lokalizacji, koszty najmu lokali). Determinanty społeczne charakteryzują występujący w danej społeczności klimat aktywności gospodarczej. Jest on konsekwencją zarówno uwarunkowań kulturowych (np. wartości religijnych, tradycji, postaw), jak i jakości kapitału ludzkiego występującego w regionie (poziom i struktura kwalifikacji zasobów pracy, struktura wieku ludności, wielkość migracji w regionie). Analizy społeczno-ekonomiczne wskazują, że indywidualna zaradność przekształca się w działalność gospodarczą tylko w sprzyjających warunkach instytucjonalnych. W dużej mierze warunki te tworzą władze publiczne. Czynniki organizacyjne i instytucjonalne wskazywane współcześnie w literaturze przedmiotu jako podstawowe determinanty aktywizacji przedsiębiorczości w regionach przejawiają się w jakości prawnych regulacji dotyczących funkcjonowania przedsiębiorstw i aktywności władz samorządowych, w tym jakości ich polityki, ilości i sprawności działania instytucji wspierających przedsiębiorczość i kształtujących klimat przedsiębiorczości.

W kontekście celu referatu należy zastanowić się nad zależnością między rozwojem przedsiębiorczości a atrakcyjnością terytorium. W literaturze przedmiotu często podkreślana jest teza Aydalota, iż to nie przedsiębiorstwa tworzą środowisko lokalne, lecz istnienie zorganizowanego środowiska jest warunkiem powstawania przedsiębiorstw¹¹. Istnienie systemów składających się z infrastruktury okołobiznesowej i technicznej oraz sprawnie działających instytucji publicznych stanowią o atrakcyjności lokalizacji działalności gospodarczej. Współcześnie podkreśla się coraz wyraźniej dużą rolę czynników niematerialnych, takich jak: kapitał ludzki, uniwersytety i instytuty badawcze, „powab pejzażu”, korzyści aglomeracji oraz klimat polityczny i biznesowy – jako determinant stanowiących o atrakcyjności lokalizacji inwestycji¹². Terytorium staje się źródłem powstawania przewag lokalizacyjnych dla przedsiębiorstw, tworząc ich przewagi konkurencyjne. M. Porter podkreśla, że lokalizacja wpływa na przewagę konkurencyjną firm poprzez swoje oddziaływanie na wzrost efektywności przedsiębiorstwa¹³.

¹¹ Z. Przygodzki, *Konkurencyjność regionów*, w: *Region i jego rozwój...*, dz. cyt., s. 131.

¹² G. Benko, *Geografia technopolii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, s. 19–20.

¹³ M. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 400.

4. Teorie rozwoju regionalnego a rozwój przedsiębiorczości w regionach

Istnieje wiele teorii rozwoju regionalnego, które tłumaczą przyczyny nierównomierności i zróżnicowania rozwoju w perspektywie przestrzeni, czasu i między podmiotami. Jednocześnie każda z teorii wskazuje na specyficzne aspekty działalności gospodarczej, które dają największe pozytywne skutki rozwojowe poprzez określony sposób zachowania podmiotów gospodarczych przyczyniających się do dobrobytu regionu¹⁴. Wśród koncepcji objaśniających możliwości rozwoju przedsiębiorczości w regionach i bariery hamujące rozwój na uwagę zasługują:

1. Teoria centrum – peryferie (teoria rozwoju zależnego) zakłada zależność rozwoju między centrum a peryferiami – peryferia są obszarami niedorozwoju, zależnymi od centrum. Równoważenie rozwoju może następować poprzez „zatrzymywanie” przedsiębiorstw na terenach peryferyjnych.

2. Teoria postkeynesowska wskazuje, że podstawowym czynnikiem rozwoju regionu stają się inwestycje, które wywołują efekt mnożnikowy. Aby niwelować zróżnicowanie poziomu rozwoju różnych regionów, należy wspierać wykorzystanie MSP do realizacji inwestycji publicznych na terenach peryferyjnych i słabo rozwiniętych gospodarczo.

3. Neoklasyczna regionalna teoria wzrostu, bazująca na założeniach modelu konkurencji doskonałej, cechującego się mobilnością czynników produkcji, zakłada, że różnice w zakresie posiadanych przez region czynników rozwoju są likwidowane na skutek ich przemieszczania się między regionami. Jednak w warunkach niedorozwoju rynku, wyrównanie dysproporcji rozwojowych nie nastąpi bez dodatkowego impulsu stymulującego powstawanie przedsiębiorstw.

4. Koncepcja biegunów wzrostu przypisuje główną rolę w kreowaniu rozwoju regionu innowacyjnemu przedsiębiorcy. Sektor innowacyjny staje się siłą napędową rozwoju regionu przyciągając zasoby z innych branż. Pozytywny wpływ na sektor małych i średnich firm wywiera pojawienie się w regionie innowacyjnych dużych firm, inkubatorów przedsiębiorczości czy parków technologicznych.

5. Teoria klastrów objaśnia, że możliwe jest przekształcenie obszarów peryferyjnych w obszary wzrostu dzięki współpracy podmiotów gospodarczych z danego regionu, skupionych wokół ośrodków badawczych i uniwersytetów, które tworzą sieć współpracy i wzajemnych powiązań.

5. Przedsiębiorczość w regionach Polski

W Polsce w okresie transformacji odnotowano dynamiczny rozwój przedsiębiorczości. Jednakże analiza danych statystycznych uwidacznia wyraźną, trwałą nie-

¹⁴ Z. Makiela, *Przedsiębiorczość regionalna*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa 2008, s. 26–28.

równowagę między poszczególnymi regionami kraju w tym zakresie. W końcu września 2009 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 3 732,7 tys. podmiotów gospodarki narodowej (bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie), tj. o 0,2% mniej niż przed rokiem¹⁵. Spadek liczby podmiotów wystąpił w 10 województwach, w tym najgłębszy w woj. łódzkim, kujawsko-pomorskim i opolskim (odpowiednio: o 5,1%, 2,8% i 1,9%). Pomimo spadku liczby podmiotów ogółem w omawianym okresie, w 6 województwach odnotowano wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów. Największy w województwie pomorskim (o 3,3%) i małopolskim (o 2,9%). Podobnie jak przed rokiem, najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było w województwie mazowieckim (647,1 tys.), śląskim (428,4 tys.) i wielkopolskim (356,0 tys.). Udział przedsiębiorstw w wymienionych województwach utrzymuje się na tym samym poziomie od roku, i stanowi 38,4% podmiotów w kraju.

W strukturze funkcjonujących w Polsce przedsiębiorstw aktywnych, a więc faktycznie prowadzących działalność, dominują mikroprzedsiębiorstwa, czyli firmy zatrudniające od 0 do 9 pracowników. W 2007 r. stanowiły one 96% aktywnych przedsiębiorstw. Firmy małe (od 10 do 49 pracowników) to 2,5% firm, zaś niecały procent stanowią firmy średnie (od 50 do 249 pracowników). Znikomą część ogółu liczby firm (0,2%) stanowią przedsiębiorstwa duże (zatrudniające co najmniej 250 pracowników). Blisko połowa aktywnych w 2007 r. przedsiębiorstw miała siedzibę w czterech największych województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim oraz małopolskim. Z kolei cztery najmniejsze województwa (lubuskie, opolskie, świętokrzyskie oraz podlaskie) grupowały zaledwie 10% firm. Przedsiębiorstwa duże koncentrowały się w dwóch województwach: mazowieckim oraz śląskim – w tym pierwszym siedzibę miało 23% firm, w drugim 13%.

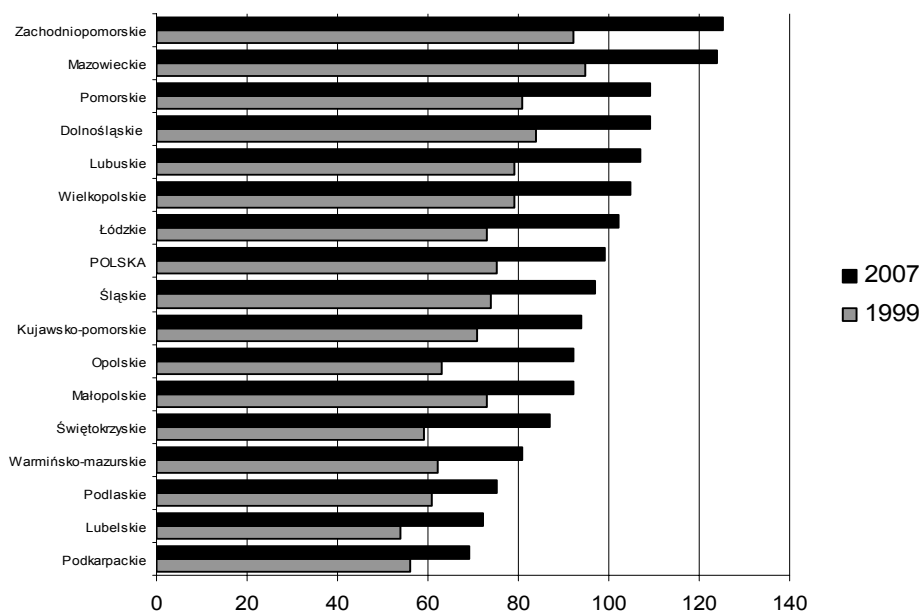
Potencjał przedsiębiorczości jest zróżnicowany regionalnie. Odmienne są bowiem warunki działania w poszczególnych regionach, co wynika z różnej struktury gospodarczej, dochodów ludności, poziomu rozwoju instytucji otoczenia biznesu, czy aktywności samorządów, a także pozostałych składników klimatu inwestycyjnego, jak np. dostępność transportowa i obecność wykwalifikowanych pracowników. Prezentowana w artykule ocena potencjału przedsiębiorczości w regionach bazuje na analizie jej rozwoju w sensie ilościowym. Regionalny poziom przedsiębiorczości można zobrazować za pomocą różnych mierników, m.in.:

1. wskaźniki gęstości MSP (ilość przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców),
2. wskaźniki ilości przedsiębiorstw aktywnych,
3. wskaźniki „śmiertelności” i długości okresu funkcjonowania firm,
4. wskaźniki dotyczące struktury sektorowej działających przedsiębiorstw,
5. wskaźniki innowacyjności przedsiębiorstw.

¹⁵ Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw, „Kwartalnik GUS” 2009, nr 3, s. 42.

Objętość artykułu nie pozwala zaprezentować wyczerpujących informacji o międzyregionalnym zróżnicowaniu przedsiębiorczości według wszystkich wymienionych kryteriów. W związku z tym w opracowaniu skupiono się na analizie 1., 2. i 3. wskaźnika. Ponadto zaprezentowano syntetyczny wskaźnik przedsiębiorczości w regionach Polski.

Liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców jest najczęściej wykorzystywanym miernikiem przedsiębiorczości. Miernik ten wykorzystywany jest także do charakterystyki poziomu aktywności ekonomicznej regionów. Nowo powstające przedsiębiorstwa kreują miejsca pracy, absorbują lokalne zasoby materialne i ludzkie, zwiększają poziom dochodu wytwarzanego w regionie. Najwięcej podmiotów gospodarczych (osoby prawne i jednostki niemające osobowości prawnej) w stosunku do liczby mieszkańców zarejestrowanych jest w województwach o wysokim poziomie PKB. Regiony zajmujące końcowe pozycje ze względu na wartość PKB na 1 mieszkańca cechowała znacznie niższa niż przeciętna w kraju ilość zarejestrowanych podmiotów. Analiza statystyk GUS uwidacznia, iż zajmują one końcowe pozycje na liście rankingowej województw (podkarpackie – 16, lubelskie – 15, podlaskie – 14, warmińsko-mazurskie 13, świętokrzyskie – 12).

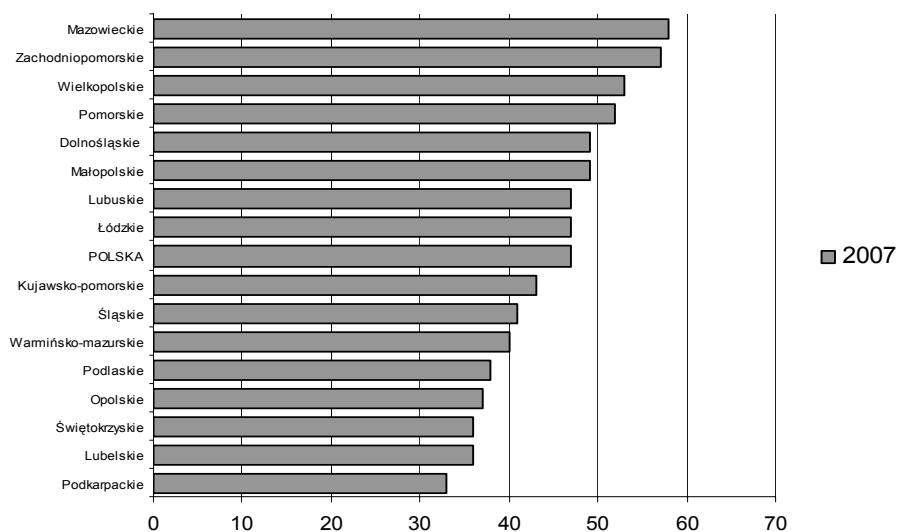

Rys. 1. Liczba MSP na 1000 mieszkańców w Polsce w latach 1999–2007 – ujęcie regionalne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1999–2000*, red. W. Dzierzanowski, M. Stachowiak, PARP, Warszawa 2001; *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, red. A. Żołnierski, PARP, Warszawa 2009.

Tendencja silnych zróżnicowań poziomu przedsiębiorczości w regionach Polski utrzymywała się w całym okresie transformacji gospodarki. Już w 1999 r. na ogólną liczbę 2904,7 tys. podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON, ponad 38% zarejestrowanych było w województwach mazowieckim, śląskim i wielkopolskim¹⁶.

Bardziej precyzyjną miarą oceny poziomu przedsiębiorczości jest liczba przedsiębiorstw aktywnych na 1000 mieszkańców. Należy podkreślić, iż w gospodarce polskiej przedsiębiorstwa aktywne stanowią ok. 50% wszystkich zarejestrowanych przedsiębiorstw. Problem aktywności podmiotów gospodarczych w całej Polsce kształtuje się podobnie i nie wykazuje istotnych różnic między regionami. Tu także na pierwszych pozycjach znajdują się województwa mazowieckie i zachodniopomorskie. Podobnie jak w przypadku ogólnej liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców, tak i tutaj najniższe wartości osiągnęło 5 województw z Polski Wschodniej.

Rys. 2. Liczba MSP aktywnych na 1000 mieszkańców w Polsce w 2007 r. – ujęcie regionalne

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008...*, dz. cyt.

Wskaźnik przeżywalności przedsiębiorstw informujący o tym, jak duża liczba firm kontynuuje działalność po pierwszym roku funkcjonowania w 2008 r., po raz pierwszy w Polsce przekroczył 70%, co może świadczyć o poprawiających się warunkach prowadzenia działalności. Istnieją jednakże znaczne różnice pomiędzy sektorami – w pośrednictwie finansowym rok po rozpoczęciu działalności aktywnych było zaledwie

¹⁶ Dane statystyczne prezentowane są od 1999 r. ze względu na zmianę podziału administracyjnego kraju i dostępność danych w układzie obecnych województw od tego okresu. Informacje pochodzą z: *Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1999–2000...*, dz. cyt., s. 54.

niedko ponad 50% firm, najłatwiej z kolei było prowadzić działalność gospodarczą podmiotom działającym w ochronie zdrowia oraz obsłudze nieruchomości (wskaźniki przeżywalności wyniosły odpowiednio 81,8% oraz 78,5%). W 2007 r. najwięcej przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców powstało w województwach pomorskim i zachodniopomorskim. Również w przypadku tych wskaźników województwa Polski wschodniej oraz opolskie odnotowały najniższe wartości nowo zarejestrowanych firm. Największa nadwyżka przedsiębiorstw nowo powstałych nad zlikwidowanymi miała miejsce w województwie mazowieckim. W województwie podlaskim liczba przedsiębiorstw nowo powstałych w 2007 r. i zlikwidowanych w tym roku była jednakowa.

Opublikowany przez Ministerstwo Gospodarki syntetyczny wskaźnik przedsiębiorczości, sporządzony na bazie miejsca regionu w 26 podrankingach województw obrazujących kształtowanie się zmiennych, dotyczących rozwoju przedsiębiorczości w przekroju regionalnym w 2007 r. uwzględnia następujące wskaźniki¹⁷:

- liczba przedsiębiorstw aktywnych sektora MSP na 1000 mieszkańców;
- liczba pracujących na aktywny podmiot sektora MSP;

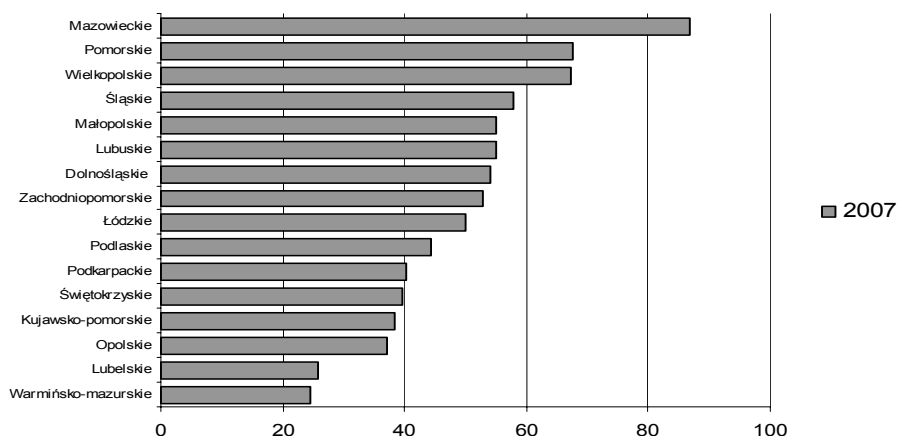
Tabela 1. Liczba MSP nowo powstałych i zlikwidowanych na 1000 mieszkańców w Polsce w 2007 r. – ujęcie regionalne

Województwo	Przedsiębiorstwa nowo powstałe	Przedsiębiorstwa zlikwidowane	Saldo
Pomorskie	10,7	9,0	1,7
Zachodniopomorskie	10,7	9,7	1,0
Mazowieckie	9,6	6,3	3,3
Lubuskie	9,3	8,0	1,3
Dolnośląskie	9,2	7,3	1,5
Wielkopolskie	9,1	7,0	2,1
Kujawsko-pomorskie	8,4	7,0	1,4
Łódzkie	8,4	7,9	0,5
POLSKA	8,2	6,7	1,5
Warmińsko-mazurskie	7,8	6,3	1,5
Małopolskie	7,8	6,2	1,4
Śląskie	7,3	6,6	0,7
Lubelskie	6,4	5,7	0,7
Podlaskie	6,3	6,3	0
Świętokrzyskie	6,0	5,4	0,6
Opolskie	5,8	3,8	2,0
Podkarpackie	5,4	4,6	0,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008...*, dz. cyt.

¹⁷ Wskaźnik syntetyczny (WS) został sporządzony według wzoru: $WS = (p \cdot n - x) \cdot 100 / \max(p \cdot n - x)$, gdzie: n – liczba zmiennych, x – liczba punktów za zmienne stanowiąca sumę miejsc zajętych przez region w rankingu w poszczególnych podrankingach, p – liczba miejsc w rankingu, $\max(p \cdot n - x)$ – maksymalna liczba punktów, jakie można uzyskać w przypadku zajęcia pierwszego miejsca we wszystkich podrankingach.

- pracujący w przedsiębiorstwach aktywnych sektora MSP na 1000 mieszkańców;
- przychody na aktywne przedsiębiorstwa sektora MSP;
- przychody na pracującego w aktywnej firmie sektora MSP;
- udział kosztów w przychodach w aktywnych przedsiębiorstwach sektora MSP;
- przeciętne wynagrodzenie w przedsiębiorstwach aktywnych sektora MSP;
- nakłady inwestycyjne na przedsiębiorstwo aktywne sektora MSP;
- nakłady inwestycyjne na pracującego w aktywnym przedsiębiorstwie sektora MSP.

Rys. 3. Poziom przedsiębiorczości w regionach w 2007 r. – wskaźnik syntetyczny

Źródło: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008...*, dz. cyt., s. 216.

Wartość wskaźnika to poziom zrealizowania przez region maksymalnego wyniku, czyli zajęcia pierwszego miejsca we wszystkich podrankingach. Liderem rankingu w 2007 r. było województwo mazowieckie, które miało najwięcej szans na zajęcie pierwszego miejsca w 26 podrankingach. Drugie miejsce w rankingu zajęło województwo pomorskie (68% szans na bycie liderem we wszystkich rankingach). Bardzo zbliżony wynik miało województwo wielkopolskie. Najniższe szanse na zajęcie pierwszych miejsc we wszystkich rankingach zrealizowały województwa lubelskie i warmińsko-mazurskie.

6. Podsumowanie

Dynamiczny rozwój przedsiębiorczości w Polsce w latach 1990–2010 jest jednym z istotniejszych sukcesów naszej gospodarki w okresie dokonującej się transformacji systemu społeczno-ekonomicznego. Jednakże dynamika dokonujących się zmian była niejednakowa. Statystyki uwiadcniają wyraźną, trwałą nierównowagę między poszczególnymi regionami kraju w tym zakresie. Polaryzacja przestrzeni

polskiej w zakresie rozwoju przedsiębiorczości jest wyraźnie skorelowana z poziomem rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów. Regiony zajmujące najwyższe pozycje pod względem poziomu PKB *per capita* zdecydowanie wyróżniają się także ze względu na liczbę aktywnych podmiotów gospodarczych tam funkcjonujących. Najsłabsze wyniki pod względem rozwoju przedsiębiorczości osiągają województwa wschodniej Polski, które w rankingach poziomu rozwoju gospodarczego regionów Polski zajmują ostatnie pozycje. Doświadczenia wielu krajów wskazują, że dobre efekty w zakresie pobudzania przedsiębiorczości w regionach przynosi mobilizacja wewnętrznego potencjału obszarów najslabiej rozwiniętych gospodarczo, a interwencja władz publicznych stanowić powinna wsparcie rozwoju oddolnych czynników pobudzających aktywność i kreatywność mieszkańców tych regionów. Niedorozwój infrastruktury technicznej i okołobiznesowej wymaga wzmoczonego zaangażowania władz samorządowych w proces pobudzania i aktywizowania przedsiębiorczości w regionach słabiej rozwiniętych gospodarczo.

Literatura

1. Benko G., *Geografia technopolii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993.
2. Chojnicki Z., *Region w ujęciu geograficzno-systemowym*, w: *Podstawy regionalizacji geograficznej*, red. T. Czyż, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1996.
3. Cieślak J., *Przedsiębiorczość dla ambitnych. Jak uruchomić własny biznes*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
4. Dyduch W., *Pomiar przedsiębiorczości organizacyjnej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2008.
5. Gašior-Niemiec A., *Polskie regiony (1999–2009) – studium z perspektywy socjologii pragmatycznej*, Rzeszów–Warszawa 2009.
6. Glinka B., *Przedsiębiorczość i kultura w Polsce*, w: *Współczesne problemy socjologii organizacji i zarządzania*, red. B. Glinka i K. Konecki, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.
7. *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw*, „Kwartalnik GUS” 2009, nr 3.
8. Kapusta F., *Przedsiębiorczość. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Forum Naukowe, Poznań–Wrocław 2006.
9. Kudłacz T., *Programowanie rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
10. Makiela Z., *Przedsiębiorczość regionalna*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa 2008.
11. Porter M., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
12. Przygodzki Z., *Konkurencyjność regionów*, w: *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, red. J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, CeDeWu, Warszawa 2007.
13. Przygodzki Z., *Teoretyczne podstawy rozwoju regionalnego i lokalnego*, w: *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, red. J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, CeDeWu, Warszawa 2007.
14. *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1999–2000*, red. W. Dzierżanowski, M. Stachowiak, PARP, Warszawa 2001.
15. *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, red. A. Żołnierski, PARP, Warszawa 2009.

16. Sobiecki R., *Przedsiębiorca – przedsiębiorstwo – przedsiębiorczość*, w: *Przedsiębiorczość. Jak założyć i prowadzić własną firmę?*, red. H. Godlewska-Majkowska, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2009.
17. Tomaszewski K., *Regiony w procesie integracji europejskiej*, Oficyna Wolters Kluwer Business, Kraków 2007.

REGIONAL DIMENSION OF ENTREPRENEURSHIP

Summary: Basic determinants of entrepreneurship development such as economic, organisational, cultural and institutional were indicated in the article. The theories of regional development, which explain opportunities of entrepreneurship development in regions and barriers that inhibit this development, were characterised. The development of entrepreneurship during transition and the scale of interregional variation in the field of entrepreneurship were presented. It was indicated that there is a high correlation between the level of entrepreneurship in the region and the level of economic development of regions.